

۱۰۳۳۱۹۱
۸۸۲۴۱

خاورمیانهٔ معاصر

تاریخ سیاسی پس از جنگ جهانی اول

تألیف

مهرون کامروا

مترجمین

دکتر محمد باقر قنبراف

عضو هیأت علمی دانشگاه تهران

دکتر سید موسی پور موسوی

عضو هیأت علمی دانشگاه امام حسین (ع)

سرشناسه	: کامروا، مهران، ۱۳۴۳-	Kamrava, Mehran
عنوان و نام پدیدآور	: خاورمیانه معاصر: تاریخ سیاسی پس از جنگ جهانی اول / تألیف مهران کامروا؛ ترجمه محمدباقر قالیباف و سیدموسی پورموسوی.	
مشخصات نشر	: تهران: قومس، ۱۳۹۸.	
مشخصات ظاهری	: ۴۷۰ ص.: عکس، جدول، نقشه.	
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۱۱-۲۹-۲	
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا.	
یادداشت	: عنوان اصلی: The Modern Middle East: Political History since the first World War, 2005.	
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۴۴۵-۴۶۴.	
موضوع	: خاورمیانه - تاریخ - قرن ۲۰ م.	
شناسه افزوده	: قالیباف، محمدباقر، ۱۳۴۰-، مترجم.	
شناسه افزوده	: پورموسوی، موسی، ۱۳۴۳-، مترجم.	
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۸۸ ۲ ۲ خ ۵۲ / ۶۲ / ۸ / ۷ DS	
رده‌بندی دیوید	: ۹۵۶ / ۰۴	
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۷۹۶۲۵۲	

★ نام کتاب: خاورمیانه معاصر (تاریخ سیاسی پس از جنگ جهانی اول)

* مؤلف: مهران کامروا

* مترجمین: دکتر محمدباقر قالیباف، دکتر سیدموسی پورموسوی

* نوبت چاپ: سوم، ۱۳۹۸

* شمارگان: ۵۰۰ جلد

* ناظر چاپ: مهدی عباسی

* طرح جلد: محدثه موسوی

* حروفچینی و صفحه‌آرایی: حروفچینی هما (امید سید کاظمی)

* چاپ و صحافی: سعید دانش

* شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۸۱۱-۲۹-۲

* ناشر: نشر قومس، تهران، خیابان انقلاب، خیابان دانشگاه،

پایین‌تر از چهارراه لبافی‌نژاد، کوچه بهار، شماره ۱۱

* تلفن و نمابر: ۶۶۴۷۰۱۵۳ - ۶۶۴۷۰۱۶۲

* صندوق پستی: ۱۳۱۴۵-۱۳۹۱

* نشانی اینترنتی: www.ghoomes.com

* قیمت: ۵۵۰۰۰ ریال

فهرست مطالب

۷	□ فهرست تصاویر
۹	□ فهرست نقشه‌ها
۹	□ فهرست جداول
۱۱	سخن مترجمین
۱۷	سیاس‌گزاری
۱۹	پیش‌گفتار نویسنده
۲۵	مقدمه بر چاپ فارسی

بخش اول: تاریخ سیاسی خاورمیانه (۲۷)

۲۹	فصل اول: خاورمیانه، از ظهور اسلام تا جنگ جهانی اول
۳۰	زمینه
۳۴	ظهور و گسترش اسلام
۴۰	خلافت علیا
۴۲	امپراتوری عثمانی
۴۸	صفویان و قاجار
۵۳	◀ نتیجه‌گیری
۵۵	فصل دوم: تبدیل سرزمین‌ها به کشورهای مستقل
۵۵	شکل‌گیری کشورها در دهه ۱۹۲۰
۷۳	دهه‌های پرآشوب ۱۹۳۰ تا ۱۹۴۰ م
۷۴	آلتاتورک و ترکیه نوین
۷۹	رضا پهلوی در ایران
۸۶	عربستان سعودی
۹۱	◀ نتیجه‌گیری

۹۳	فصل سوم: عصر ملی‌گرایی
۹۸	صهیونیسم و ظهور اسرائیل
۱۱۰	ملی‌گرایی فلسطینی
۱۱۵	پدیده ناصریسم
۱۲۵	ملی‌گرایی در مغرب
۱۳۵	◀ نتیجه‌گیری
۱۳۷	فصل چهارم: جنگ‌های اعراب و اسرائیل
۱۳۸	سردر گمی‌های ناصر
۱۴۶	جنگ سال ۱۹۶۷
۱۵۷	جنگ سال ۱۹۷۳
۱۷۱	◀ نتیجه‌گیری
۱۷۳	فصل پنجم: انقلاب ایران
۱۷۶	حکومت پهلوی
۱۸۴	لحظه انقلابی
۱۸۹	جمهوری‌های سه‌گانه ایران
۲۰۳	◀ نتیجه‌گیری
۲۰۵	فصل ششم: جنگ‌های خلیج فارس و بعد از آن
۲۰۸	جنگ عراق و ایران
۲۲۱	جنگ دوم خلیج فارس
۲۳۱	خاورمیانه پس از جنگ خلیج فارس
۲۳۷	۱۱ سپتامبر و پیامدهای آن
۲۵۳	◀ نتیجه‌گیری

بخش دوم: موضوعات موجود در سیاست خاورمیانه (۲۵۵)

۲۵۷	فصل هفتم: نزاع میان فلسطینی‌ها و اسرائیلی‌ها
۲۵۸	هویت‌های ملی رقیب
۲۷۶	شرایط موجود
۲۸۳	به دنبال صلح
۳۰۲	◀ نتیجه‌گیری
۳۰۵	فصل هشتم: چالش توسعه اقتصادی
۳۰۷	دولت‌گرایی و پیامد آن
۳۱۶	رانت‌گرایی
۳۲۱	دولت و بخش‌های اقتصادی
۳۳۲	◀ نتیجه‌گیری

سخن مترجمین

خاورمیانه خاستگاه ادیان بزرگ الهی، منطقه‌ای پرتنش و مملو از حوادث بی‌شمار تاریخی است. این منطقه در ژان استراتژی قدرت‌ها جایگاه ویژه‌ای دارد که شامل: جنوب غرب و غرب آسیا به انضمام شمال شرق، شمال آفریقا است و برخی نیز خاورمیانه را فراتر از حدود ذکر شده می‌دانند. اواسط تاریخ کنونی حاوی چالش‌های متعدد و تأثیرگذار بر شرایط جهانی است، از این‌رو تاریخ سیاسی خاورمیانه واجد اهمیت ویژه است به‌خصوص که فهم بهتر مسائل امروز خاورمیانه می‌تواند به آندنگری مناسبی منتهی و احیاناً از تکرار حوادث ناگوار گذشته ممانعت به عمل آید. به همین دلیل نویسندگان علمی مستدل و قابل استناد در این زمینه از اهمیت فراوانی برخوردار است. کتابی که دکتر مهران کامروا در موضوع خاورمیانه جدید به رشته تحریر درآورده است، حاصل تلاش قابل ستایش و حاوی مطالب سودمند برای خوانندگان علاقه‌مند به مباحث اقتصادی-سیاسی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و تاریخی است. نویسنده مدیر بخش علوم سیاسی دانشگاه ایالتی کالیفرنیا است که با قلمی شیرین و روان به بررسی تاریخ سیاسی خاورمیانه و چالش‌های پیش رو پرداخته است. این کتاب در دو بخش تدوین شده که در بخش اول تاریخ سیاسی خاورمیانه مورد بررسی قرار گرفته است. دکتر کامروا به درستی بر اهمیت اسلام در خاورمیانه به عنوان یک نظم اخلاقی و منبع سرزندگی اجتماعی و بسیج سیاسی تأکید می‌کند. از نظر نویسنده، تاریخ معاصر خاورمیانه از دهه ۱۹۲۰ میلادی (دوران پس از سقوط امپراتوری عثمانی) شکل گرفته است.

سقوط امپراتوری عثمانی و ظهور دولت‌های کوچک تازه‌تأسیس، موجد تنش‌های بی‌پایان در این منطقه حساس شده است. علاوه بر آن تحمیل رژیم صهیونیستی با مکانیزم‌های خارج از فرایندهای درون منطقه‌ای، معادله‌ای لاینحل در برابر مردم خاورمیانه قرار داده است. موضوعی که نویسنده را در برخی از فرازهای کتاب دچار لغزش‌های ناخواسته کرده است. استفاده از دولت اسرائیل در این کتاب یقیناً به معنای پذیرش موجودیت رژیم جعلی صهیونیستی نیست. از آنجایی که در ترجمه فارسی سعی بر امانت‌داری بوده است گاهی خواننده با سؤال مهمی

روبه‌رو می‌شود که آیا رژیم جعلی اسرائیل موجودیتی بومی‌شده از نظر هویتی است؟ که جواب آن منفی است. نویسنده، بخش دوم کتاب را به انقلاب اسلامی و جنگ‌های خلیج فارس اختصاص داده است از نظر دکتر کامروا چهار نوع انقلاب آرمانی امکان‌پذیر است که عبارتند از انقلاب برنامه‌ریزی‌شده، انقلاب خودجوش، انقلاب توافقی و انقلاب برانگیخته از بالا. البته ایشان انقلاب اسلامی ایران را انقلاب خودجوش و مردمی قلمداد کرده است.

انقلاب اسلامی ایران از نظر نویسنده این کتاب نتیجه یک سلسله اعتصابات و تظاهرات خودجوش عمدتاً سازمان‌نیافته بود که با فعالیت طبقات متوسط و با موضوع اقتصادی آغاز و خواستار پاساژ نوبی دولت در پایان‌دهی به فساد بودند. عدم پاسخگویی رژیم پهلوی موجب تشدید تظاهرات و مخالفت با دولت شدند. با نگاهی به رویکرد نویسنده درمی‌یابیم که تحولات انقلاب اسلامی از در چینه اقتصادی و اجتماعی مورد بحث قرار گرفته است یعنی مطالبات مادی سرانجام حرکت توده‌های اجتماعی علیه رژیم شاه به حساب آمده است. در عین حال نویسنده روند جایگزینی حکومت از طبقات اجتماعی را تبیین و مقطع کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ ه.ش را تشدید فاصله بین حکومت و مردم برمی‌شمارد.

او حکومت پهلوی را به چهار دوره تقسیم می‌کند که اولین مرحله آن از ۱۹۲۵ میلادی آغاز و تا سال ۱۹۴۱ میلادی ادامه داشت. انگاه با خلع رضاشاه از حکومت مرحله دوم حکومت پهلوی تا سال ۱۹۵۳ میلادی ادامه داشت. در واقع در دومین مرحله حکومت پهلوی محمدرضاشاه بر جدی‌ترین بحران زمامداریش غلبه و دستور مصدق را از قدرت به حاشیه می‌راند. بدین‌سان مرحله سوم دوران پهلوی آغاز که از آن در عنوان عصر مطلق‌گرایی سلطنتی نام برده می‌شود. از نظر کامروا مهم‌ترین واقعه دوره سوم انقلابات ارضی بوده است که افزایش قیمت نفت به افزایش و انباشت درآمد اقتصادی رژیم شاه منجر شد.

افزایش قیمت نفت ناشی از جنگ اعراب و اسرائیل در سال ۱۹۷۳، درآمد نفتی ایران را از ۲/۴ میلیارد دلار در سال (۱۹۷۲م) به ۱۸/۵ میلیارد دلار در سال (۱۹۷۴م) رساند و به تبع آن بودجه دولت نیز چندبرابر شد. به نظر نویسنده علی‌رغم آن‌که درآمدهای نفتی دولت را به تحرک واداشت اما اقتصاد به عنوان پاشنه آشیل دولت پهلوی تبدیل شد به طوری که در سال (۱۹۷۵م) افزایش هزینه‌ها حکومت پهلوی را با کسری بودجه ۱/۷ میلیارد دلاری مواجه کرد که کاهش معادل ۶ میلیارد دلار را رقم زد که این آغاز دوره چهارم حکومت پهلوی نیز است. این دوره از سال (۱۹۷۵م) آغاز و با انقلاب اسلامی در سال (۱۹۷۹م) به پایان می‌رسد. زیان‌های ناشی از فساد اقتصادی، برنامه‌ریزی ضعیف و سوء مدیریت باعث شورش‌ها و اعتصابات خودجوش گردید. پاسخ‌های نامناسب شاه به مطالبات مردمی بر آتش خشم توده‌ها که مطالبات اقتصادی را در چارچوب خواسته‌های سیاسی طلب می‌کردند منجر به وقوع رخداد عظیم انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ ه.ش (۱۹۷۹م) شد.